

การอนุรักษ์และฟื้นฟูแหล่งพืชอาหารเพื่อสร้างความมั่นคงทางอาหารบนพื้นฐานทุนทาง
ทรัพยากรธรรมชาติและทุนทางสังคมของบ้านหนองแหว หมู่ที่ 5 ตำบลแซงบาดาล
อำเภอสมเด็จ จังหวัดกาฬสินธุ์

**Conservation and Regeneration of Food Plant Source for Stability base on Natural
Capital and Social Capital at Ban Nong Haew, Moo 5, Saeng Ba Dan Subdistrict,
Somdet District, Kalasin Province**

กชพรรณ วงศ์เจริญ¹, ณัฐนันท์ สีดาแก้ว², บุญรัตน์ วงไชยา³

Kochaphan Vongcharoen¹, Natthanan Sridakaew², Bunrut Vongchaiya³

บทคัดย่อ

การวิจัยในครั้งนี้เพื่อศึกษาบริบทชุมชน สำรวจสถานการณ์พืชอาหารรวมถึงผลกระทบ ปัจจัยที่ส่งผลการต่อ
เปลี่ยนแปลงการผลิตและบริโภคพืชอาหาร ศึกษาทุนทางทรัพยากรธรรมชาติและทุนทางสังคมของชุมชน และอนุรักษ์และ
ฟื้นฟูแหล่งพืชอาหารเพื่อสร้างความมั่นคงด้านพืชอาหารบนพื้นฐานทุนทางทรัพยากรธรรมชาติและทุนทางสังคมของบ้าน
หนองแหว หมู่ 5 ตำบลแซงบาดาล อำเภอสมเด็จ จังหวัดกาฬสินธุ์ พบว่าบ้านหนองแหวพื้นที่ทั้งหมด 1,300 ตาราง
กิโลเมตร ก่อตั้งขึ้นเมื่อปี พ.ศ. 2432 มีจำนวนครัวเรือนปัจจุบันทั้งหมด 99 ครัวเรือน การประกอบอาชีพเกษตรกรรมเป็น
หลัก มีพื้นฐานทางทรัพยากรธรรมชาติที่ยังอุดมสมบูรณ์ คือ ทรัพยากรป่าไม้ถึง 10 แห่ง แบ่งเป็นป่าชุมชน 2 แห่ง และป่า
หัวไร่ปลายนาที่มีเจ้าของจำนวน 8 แห่ง ป่าทั้งหมดเข้าร่วมโครงการธนาคารต้นไม้ ชาวบ้านหนองแหวได้รับประโยชน์จาก
โครงการธนาคารต้นไม้ ได้แก่ ไม่มีไฟป่า มีความอุดมสมบูรณ์มากขึ้น พืชพันธุ์มีความหลากหลายมากขึ้น และอาหารป่า
มากขึ้น และทรัพยากรน้ำ มีแหล่งน้ำตามธรรมชาติทั้งหมด 3 แห่ง และแหล่งน้ำที่สร้างขึ้นจำนวน 51 บ่อ นอกจากนี้ยังมีบ่อ
น้ำบาดาลทั้งหมด 9 บ่อ และน้ำประปาหมู่บ้าน ทำให้หมู่บ้านหนองแหวไม่ขาดแคลนน้ำสำหรับอุปโภคและบริโภค รวมทั้ง
น้ำสำหรับการทำการเกษตรตลอดทั้งปี สาเหตุหลักของการลดลงของพืชอาหารในป่า คือ การเปลี่ยนแปลงพื้นที่ป่าไปเป็น
พื้นที่เพื่อการเกษตรกรรม รูปแบบและเป้าหมายการผลิตทางการเกษตรเปลี่ยนไปเป็นการผลิตเพื่อขาย และแหล่งน้ำ
ธรรมชาติถูกขุดลอกส่งผลทำให้แหล่งพืชอาหารตามธรรมชาติในแหล่งน้ำลดน้อยลง แต่ชุมชนบ้านหนองแหวยังคงมีทุนทาง
สังคมที่เข้มแข็ง ทั้งทางด้านความเชื่อ ภูมิปัญญาท้องถิ่น และการบริหารจัดการในชุมชน ส่งผลต่อสำนึกในการรักษา
ทรัพยากรธรรมชาติ และเกิดการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติที่เป็นแหล่งพืชอาหารและฟื้นฟูแหล่งพืชอาหารประจำ
ครัวเรือน สวนหน้าบ้าน สวนหลังบ้าน ซึ่งมีครอบครัวเข้าร่วมปฏิบัติทั้งหมด 75 ครอบครัว จากการที่เข้าร่วมโครงการ
พบว่าแต่ละครัวเรือนมีพืชอาหารภายในบ้านเพิ่มมากขึ้น ส่งผลให้ค่าใช้จ่ายในการซื้อพืชอาหารลดน้อยลงจากเดิมถึง 65.79
เปอร์เซ็นต์

คำสำคัญ: การอนุรักษ์และฟื้นฟู, ความมั่นคงทางอาหาร, ทุนทางทรัพยากรธรรมชาติ, ทุนทางสังคม

Abstract

This research were studied the urban context, survey situation of food plant, effects, factors that affect to the changes of production and consumption of food plant, natural capital and social capital of the community and conservation and regeneration of food plant source for stability base on natural capital and social capital at Ban Nong Haew, Moo 5, Saeng Ba Dan subdistrict, Somdet district, Kalasin province. The results showed that Ban Nong Haew had the whole area 1,300 square kilometers. It established since 1889. There were 99 households. The main occupation of villager was farming. There was also a rich natural resource covered 10 forests; 2 community forests, 8 farm forests. All forests participating forest banks project. The villager had benefit from forest banks project in many way such as no fires, more plentiful, more diverse of plants and more food plants. Ban Nong Haew had 3 lagoons, which natural water sources and 51 built water sources. It also had a tap water ponds and 9 artesian wells for useful. The villager not lack of water for consumption, including water for farming throughout the year. The main cause of the decline of food plants in this area were destroy forest for farming, style and goals of agricultural production to be produced for sale and natural water was dredging, which affected natural food plant sources decline. Forever, Ban Nong Haew still had a strong social capital both belief, traditional knowledge and management in community. Effect to conscious mind for conserve the natural resources and initiate conservation plant sources and regeneration of food plant sources for household garden, backyard house, which the 75 families participated this work. We found that each household had a food plant in the home increases. As a result, the cost of buying food from 65.79 percentage decrease.

Keywords: Conservation and Regeneration, Food Plant Source for Stability, Natural Capital, Social Capital

¹ อาจารย์ประจำคณะศิลปศาสตร์และวิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏกาฬสินธุ์

² อาจารย์ประจำคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏกาฬสินธุ์

³ นักวิจัยท้องถิ่นบ้านหนองแห้ว ตำบลแซงบาดาล อำเภอสมเด็จ จังหวัดกาฬสินธุ์

บทนำ

ในยุคโลกาภิวัตน์หากพูดถึงอาหาร จำเป็นต้องพูดถึงเรื่องการค้า ราคาและการเข้าถึงอาหารด้วย เพราะอาหารถูกทำให้เป็นสินค้า สิทธิด้านอาหารซึ่งเป็นปัจจัยพื้นฐานของมนุษย์ได้ถูกบั่นทอนลง ภายใต้การเปิดเสรีทางการค้า ทำให้คนยากจนรวมถึงผู้ผลิตเข้าไม่ถึงอาหาร จนกลายเป็นวิกฤติอาหารที่กำลังลุกลามไปทั่วโลก ในขณะนี้สำหรับระบบอาหารของไทยเริ่มเปลี่ยนแปลงไปเมื่อประเทศเดินหน้าเข้าสู่การปฏิวัติเขียว ประมาณ พ.ศ. 2504 โดยการผลักดันของกลุ่มทุนขนาดใหญ่ ที่มีนโยบายและคนของรัฐเป็นเครื่องมือ ทำให้กระบวนการผลิตแบบดั้งเดิมที่อิงกับการพึ่งตนเองและธรรมชาติ ต้องละเลยระบบเกษตรหรือวิถีการผลิตอาหารของตนเอง ผลิตอาหารโดยคำนึงถึงแต่ปริมาณ และการค้า นั้นเท่ากับว่าเรานำระบบอาหารของประเทศเข้าสู่การขาดอำนาจในการผลิตและการกระจายอาหาร แต่กลับให้ความสำคัญกับการผลิตเพื่อการค้าซึ่งเท่ากับเป็นการนำอาหารมาผูก ดิดไว้กับค่าของเงิน ละทิ้งวิถีการผลิตดั้งเดิมของชุมชน มุ่งเข้าสู่กลการค้า ฟังพากลุ่มทุน เทคโนโลยี สารเคมี พืชเศรษฐกิจเพียงไม่กี่ชนิด นโยบายรัฐและพันธะสัญญาจากบริษัท ความเปลี่ยนแปลงในลักษณะนี้ได้เกิดขึ้นต่อเนื่องอย่างเป็นระบบ และเป็นขบวนการ และส่งผลกระทบต่อระบบอาหารของไทยอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้

ผลกระทบต่อปริมาณและความหลากหลายของอาหาร ถึงแม้ว่าเราจะมีศักยภาพสูงในด้านการผลิตอาหารที่หลากหลาย มีคุณค่าทางวัฒนธรรม และสังคมในมิติต่างๆ แต่ก็ยังมีอาหารบางชนิดที่ต้องนำเข้า เช่น นม ถั่วเหลือง ซึ่งแสดงให้เห็นว่า ในด้านปริมาณนั้น ประเทศเรายังต้องพึ่งพาการนำเข้าอยู่บ้างถึงแม้ว่าเราจะผลิตอาหารได้เพียงพอ ต่อการบริโภค หากเข้าไปในตลาดสด จะเห็นมีพืชผักหลัก อยู่เพียง 8 ชนิด ได้แก่ ผักบุ้ง คะน้า กะหล่ำปลี กะหล่ำดอก ผักกาดขาว กวางตุ้ง พริกชี้หนู แดงกวาง นั้นแสดงถึงความหลากหลายของพืชอาหารที่ลดลง ทำให้ทางเลือกในการบริโภคอาหารน้อยลง

บ้านหนองแห้ว หมู่ที่ 5 ตำบลแซงบาดาล อำเภอสมเด็จ จังหวัดกาฬสินธุ์ เป็นชุมชนที่มีทุนทรัพยากรธรรมชาติที่มีความอุดมสมบูรณ์และมีศักยภาพสูงทั้งทางด้านเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อม แต่มีปัญหาคาการถูกบุกรุกแหล่งทรัพยากรธรรมชาติที่เป็นแหล่งพืชอาหารไม่จะเป็น การเปลี่ยนจากพื้นที่นาเป็นไร่อ้อย มันสำปะหลัง และถูกบุกรุกด้วยสารพิษจากการปลูกอ้อยและมันสำปะหลัง จึงทำให้แหล่งอาหารถูกระทบกระเทือน และวิถีชีวิตของชาวบ้านในชุมชนเปลี่ยนเป็นการซื้ออยู่ซื้อกินไปวันๆ ก็พอ ซึ่งต้องออกไปหาเงินด้วยการรับจ้างเพื่อมาแลกกับอาหารเลี้ยงปากเลี้ยงท้อง ในอนาคตจะทำให้ทรัพยากรธรรมชาติที่มีอยู่ลดน้อยลง พืชอาหารพื้นบ้านก็เริ่มหายไป เป็นประเด็นที่ชาวบ้านมีความต้องการแก้ไขอย่างเร่งด่วน เพราะชุมชนกำลังประสบกับสถานการณ์พืชเศรษฐกิจรุกพื้นที่หัวไร่ปลายนา ซึ่งเป็นฐานสำคัญที่คอยค้ำจุนความมั่นคงด้านพืชอาหารของชุมชน เพื่อมุ่งเน้นให้ชุมชนสามารถพึ่งพาตนเองด้านอาหารได้บนฐานทุนทางทรัพยากรธรรมชาติ และทุนทางสังคมที่มีอยู่ค่อนข้างสมบูรณ์ของชุมชน ที่มีวิสัยจึงจัดทำโครงการวิจัยเรื่อง “การฟื้นฟูแหล่งพืชอาหารเพื่อสร้างความมั่นคงด้านพืชอาหารบนฐานทุนทางทรัพยากรธรรมชาติและทุนทางสังคมของบ้านหนองแห้ว หมู่ที่ 5 ตำบลแซงบาดาล อำเภอสมเด็จ จังหวัดกาฬสินธุ์” ขึ้น เพื่อศึกษาบริบทชุมชน วิธีการทำมาหากิน ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน สืบเสาะสถานการณ์พืชอาหาร รวมถึงผลกระทบ ปัจจัยที่ส่งผลการต่อเปลี่ยนแปลงการผลิตและบริโภคพืชอาหาร ศึกษาทุนทางทรัพยากร ธรรมชาติและทุนทางสังคมของชุมชน และอนุรักษ์และฟื้นฟูแหล่งพืชอาหารเพื่อสร้างความมั่นคงด้านพืชอาหารบนฐานทุนทางทรัพยากรธรรมชาติและทุนทางสังคมของบ้านหนองแห้ว ส่งผลต่อการพอยู่พอกินและการมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นของคนในชุมชนอย่างยั่งยืนต่อไป

2. วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาบริบทชุมชน และสภาพความเป็นอยู่ ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันของบ้านหนองแห้ว หมู่ 5 ตำบลแซงบาดาล อำเภอสมเด็จ จังหวัดกาฬสินธุ์
2. เพื่อสืบเสาะสถานการณ์พืชอาหารและแหล่งอาหาร รวมถึงผลกระทบ และปัจจัยที่ส่งผลการต่อเปลี่ยนแปลงการ

ผลิตและบริโภคพืชอาหารของบ้านหนองแห้ว หมู่ 5 ตำบล
แขวงบาดาล อำเภอสมเด็จ จังหวัดกาฬสินธุ์

3. เพื่อศึกษาทุนทางทรัพยากรธรรมชาติและทุนทาง
สังคมของบ้านหนองแห้ว หมู่ 5 ตำบลแขวงบาดาล อำเภอส
มเด็จ จังหวัดกาฬสินธุ์

4. เพื่อศึกษารูปแบบการอนุรักษ์และฟื้นฟูแหล่งพืช
อาหารเพื่อสร้างความมั่นคงทางอาหาร โดยใช้ทุนทาง
ทรัพยากรธรรมชาติและทุนทางสังคมของชุมชน

5. เพื่อฟื้นฟูแหล่งพืชอาหารเพื่อสร้างความมั่นคงด้าน
พืชอาหารบนฐานทุนทางทรัพยากรธรรมชาติและทุนทาง
สังคมของบ้านหนองแห้ว หมู่ที่ 5 ตำบลแขวงบาดาล อำเภอส
มเด็จ จังหวัดกาฬสินธุ์

วัตถุประสงค์และวิธีการศึกษา

การวิจัยครั้งนี้ มีกระบวนการดำเนินการด้วยวิธีการจัด
ประชุม ดังนี้

1. การพัฒนาโจทย์วิจัย ด้วยวิธีการประชุมกลุ่ม โดยมีผู้นำ
ชุมชน ผู้ใหญ่บ้าน ผู้นำกลุ่ม ปราชญ์ชาวบ้าน ตัวแทน
เกษตรกร และชาวบ้าน เพื่อหาข้อมูลพัฒนาโจทย์วิจัย โดย
มีการตั้งคำถามชวนคุยเกี่ยวกับสภาพชุมชนในอดีตและ
ปัจจุบัน ให้กลุ่มนำเสนอว่าชุมชนมีปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชน
และมีปัญหาอะไรบ้างที่ต้องการแก้ไขในชุมชน

2. การเตรียมความพร้อมและสร้างความเข้าใจกับ
โครงการวิจัยของทีมวิจัย เพื่อประชุมเตรียมความพร้อมและ
สร้างความเข้าใจต่อวัตถุประสงค์ของการวิจัย การกำหนด
บทบาทหน้าที่ของนักวิจัย วางแผนการทำงาน (ภาพที่ 1)

3. ประชุมเตรียมชุมชน เพื่อสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับ
โครงการวิจัยให้ชุมชนได้รับทราบและขอความร่วมมือจาก
ชุมชนโดยให้ชุมชนแสดงความคิดเห็นมีส่วนร่วมในการ
ทำงานวิจัย (ภาพที่ 1)

4. ประชุมเวทีชาวบ้าน เพื่อศึกษาบริบทชุมชน แหล่งพืช
อาหาร และสถานการณ์พืชอาหารตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบันซึ่ง
โดยเปิดโอกาสให้แสดงความคิดเห็นและมีส่วนร่วมในการ
ทำงานวิจัย (ภาพที่ 1)

5. สสำรวจพื้นที่เพื่อทำแผนที่เดินดินพร้อมสำรวจพืชอาหาร
เพื่อทำแผนที่เดินดินในการดำเนินงานวิจัย (ภาพที่ 2)

6. ประชุมหาแนวทางและสรุปแนวทางการอนุรักษ์และ
ฟื้นฟูแหล่งพืชอาหาร เพื่อหาแนวทางการอนุรักษ์และฟื้นฟู
แหล่งพืชอาหาร และวิเคราะห์สรุปผลแนวทางที่สามารถ
เป็นไปได้ในการอนุรักษ์และฟื้นฟูแหล่งพืชอาหาร (ภาพที่ 3)

7. การปฏิบัติตามแนวทางที่คัดเลือกและสรุปผลการปฏิบัติ
(ภาพที่ 4)

ผลการศึกษา

การฟื้นฟูแหล่งพืชอาหารเพื่อสร้างความมั่นคง
ด้านพืชอาหารบนพื้นฐานทุนทางทรัพยากรธรรมชาติและ
ทุนทางสังคมของบ้านหนองแห้ว หมู่ที่ 5 ตำบลแขวงบาดาล
อำเภอสมเด็จ จังหวัดกาฬสินธุ์ สรุปผลการศึกษาดังนี้

1. ข้อมูลพื้นที่ศึกษา

บ้านหนองแห้วหมู่ที่ 5 ตำบลแขวงบาดาล อำเภอส
มเด็จ จังหวัดกาฬสินธุ์ ก่อตั้งขึ้นเมื่อปี พ.ศ. 2432
ประชากรส่วนใหญ่ของบ้านหนองแห้วย้ายมาจากบ้านสูง
เนิน ตำบลเนินยาง อำเภอดำม่วง จังหวัดกาฬสินธุ์ บ้าน
หนองแห้วหมู่ที่ 5 ตำบลแขวงบาดาล อำเภอสมเด็จ จังหวัด
กาฬสินธุ์ ก่อตั้งขึ้นเมื่อปี พ.ศ. 2432 ประชากรส่วนใหญ่
ของบ้านหนองแห้วย้ายมาจากบ้านสูงเนิน ตำบลเนินยาง
อำเภอดำม่วง จังหวัดกาฬสินธุ์ ชาวบ้านทำนาเป็นอาชีพ
หลัก ปี พ.ศ. 2506 ชาวบ้านได้นำปอมาปลูกทำให้เกิดการ
ถ่างป่าหัวไร่ปลายนาที่เป็นแหล่งอาหารธรรมชาติ ซึ่งปอ
เป็นพืชเศรษฐกิจตัวแรกที่เข้ามาในบ้านหนองแห้ว ปี พ.ศ.
2515 ชาวบ้านเริ่มปลูกมันสำปะหลังได้มีการถ่างป่าหัวไร่
ปลายนาอีกครั้ง บางคนเปลี่ยนพื้นที่ปลูกปอมาปลูกมัน
สำปะหลังแทน และปลูกผักหน้าบ้านหลังบ้าน ปี พ.ศ.2517-
2518 มีถนนตัดเข้าบ้านหนองแห้ว การเดินทางสะดวก และ
เป็นสาเหตุทำให้เกิดการเข้ามาของพืชเศรษฐกิจ ปี พ.ศ.
2530 ไฟฟ้าเริ่มเข้ามาบ้านหนองแห้วมีผลทำให้ค่าใช้จ่าย
เพิ่มขึ้น และมีอุปกรณ์ไฟฟ้าเพิ่มมากขึ้น รวมทั้งแบตเตอรี่
ไฟส่องสว่าง อุปกรณ์ในการหาอาหารในตอนกลางคืน
ได้มากขึ้น เพื่อนำมาแปรรูป ถนอมอาหารไว้กินในครัวเรือน
เมื่ออยู่นอกฤดูกาล ปี พ.ศ.2538 อ้อยเริ่มเข้ามาส่งผลให้มี
การถ่างป่าหัวไร่ปลายนามาเป็นพื้นที่ปลูกอ้อยเพิ่มขึ้น และ
เปลี่ยนพื้นที่ปลูกมันสำปะหลังมาปลูกอ้อยแทน เริ่มมีการใช้
สารเคมีและปุ๋ยเคมี การหาอาหารตามแหล่งอาหาร
ธรรมชาติลดน้อยลงเพราะไม่มีเวลา รวมทั้งชาวบ้านเริ่ม

อพยพออกไปใช้แรงงานนอกหมู่บ้านเพื่อไปตัดอ้อยเพิ่มขึ้น ในขณะที่เดียวกันชาวบ้านเริ่มเป็นสมาชิกธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์ พร้อมกับการกู้ยืมเงินจากธนาคาร ก่อเกิดการเป็นหนี้ของชาวบ้าน ปี พ.ศ.2553 เริ่มปลูกยางพาราแต่เปลี่ยนพื้นที่ที่ปลูกมันสำปะหลังและอ้อยมาปลูกยางพารา เริ่มใช้ยาฆ่าหอยเชอร์รี่ในนาข้าว จากพัฒนาการของบ้านหนองแ้วส่งผลทำให้แหล่งพืชอาหารในป่าหัวไร่ปลายนาลดลงอย่างมาก

ปัจจุบันบ้านหนองแ้วจำนวนครัวเรือนทั้งหมด 99 ครัวเรือน มีสถานที่สำหรับการรักษาพยาบาลหรือเกี่ยวกับสาธารณสุข จำนวน 1 แห่ง คือ สุขศาลาบ้านหนองแ้วหมู่ 5 และมีการไปใช้บริการที่โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลบ้านบาก การประกอบอาชีพเกษตรกรรมเป็นหลัก มีกลุ่มอาชีพทั้งหมด 19 กลุ่ม มีแหล่งน้ำธรรมชาติ 3 แห่ง สระน้ำ 51 บ่อ และบ่อน้ำบาดาลทั้งหมด 9 บ่อ ทรัพยากรป่าไม้ ป่าชุมชนที่เป็นแหล่งพืชอาหารหลักมีจำนวน 10 แห่ง ยังคงเหลือพื้นที่เพียง 284.3 ไร่ อดีตมีปริมาณถึง 778.3 ไร่ จากการที่ชาวบ้านบ้านหนองแ้วเปลี่ยนวิถีชีวิตจากการทำการเกษตรเพื่อดำรงชีพมาเป็นทำการเกษตรเพื่อผลิตพืชเศรษฐกิจไว้ขาย ส่งผลทำให้ชาวบ้านไม่สามารถพึ่งพาตนเองด้านพืชอาหารได้ ต้องพึ่งพาพืชอาหารจากภายนอก

2. สถานการณ์พืชอาหาร

2.1 แหล่งพืชอาหาร มีจำนวน 10 แห่ง ได้แก่ โคนาหนองโดน โคนาหนองเต่า โคนาบึง โคนาคำไผ่ โคนาโคก โคนาทูบครอง โคนาหนองแซง โคนาดอนเจ้าปู่ โคนาป่าช้า และสวนป่าโรงเรียน

2.2 สถานการณ์พืชอาหาร

จากการประชุมเวทีชาวบ้านเพื่อเพื่อระดมสมองด้านสถานการณ์พืชอาหารตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบันพบว่า แหล่งพืชอาหารทั้ง 10 แห่ง มีจำนวนพื้นที่ทั้งหมด 284.3 ไร่ จากอดีตมีพื้นที่ประมาณ 778.3 ไร่ ซึ่งจะเห็นได้ว่าการลดลงของพื้นที่แหล่งพืชอาหารในปริมาณที่มาก เนื่องจากการเปลี่ยนแปลงพื้นที่ไปเป็นพื้นที่ทางการเกษตร ส่งผลให้จำนวนพืชอาหารในพื้นที่ลดลงตามไปด้วย จากการสำรวจและประชุมเวทีชาวบ้านจะเห็นได้ว่าตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบัน

- พืชอาหารที่ยังคงเหลือประมาณ 68 ชนิด เช่น ข้าป่า ตั้ว หวายป่า บุก กลอย บักฝีมวน แคนป่า เป็นต้น
- เห็ดป่ายังคงเหลือประมาณ 20 ชนิด เช่น เห็ดไค เห็ดเผาะ เห็ดหาด เห็ดถ่าน เห็ดผึ้ง เห็ดละโจก เป็นต้น
- พืชอาหารที่ปลูกไว้กินหลังบ้าน มีทั้งหมด 67 ชนิด เช่น ข้า เม็ก ตั้ว หวาย ส้มโม่ ขิงแคลง เป็นต้น

2.3 สถานการณ์อาหารภายในหมู่บ้านหนองแ้วปัจจุบัน

ปัจจุบันในหมู่บ้านหนองแ้วมีร้านค้าทั้งหมด 4 ร้าน คือ ร้านขายของชำ 1 ร้าน ร้านขายพืชอาหาร 2 ร้าน พืชที่ซื้อจากร้านค้า ได้แก่ ผักชี หอม แมงลัก และร้านก๋วยเตี๋ยว 1 ร้าน ชาวบ้านมีการปลูกพืชอาหารเพื่อใช้รับประทานที่บ้านมากขึ้น แต่ปริมาณที่ปลูกพืชในพื้นที่น้อยลง และมีการหาอาหารจากแหล่งพืชอาหารตามธรรมชาติน้อยลง เนื่องจากพืชอาหารป่าในฤดูหนาวมีน้อยจะมีพืชอาหารมากในฤดูฝน นอกจากนี้บ้านหนองแ้วยังมีพึ่งพาอาหารจากภายนอกจากรถพุ่มพวงมี 1 คัน บางครั้งก็จะมีรถขายอาหารทะเลเข้ามาบ้าง

3. สาเหตุพืชอาหารลดลง

สาเหตุหลักของการลดลงของพืชอาหารในป่า คือ การเปลี่ยนแปลงพื้นที่ป่าไปเป็นพื้นที่เพื่อการเกษตรกรรม ได้แก่ พื้นที่สำหรับปลูกอ้อย มันสำปะหลัง ยูคาลิปตัส และยางพารา นอกจากนี้พืชอาหารในพื้นที่นาได้รับผลกระทบจากการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชจากการปลูกพืชไถลงสู่พื้นที่นาทำให้อาหารไม่ปลอดภัย แหล่งอาหารถูกกระทบกระเทือน และวิถีชีวิตของชาวบ้านในชุมชนเปลี่ยนเป็นการซื้ออยู่ซื้อกินไปวันๆ ก็พอ ซึ่งต้องออกไปหาเงินด้วยการรับจ้างเพื่อมาแลกกับอาหารเลี้ยงปากเลี้ยงท้องในอนาคตจะทำให้ทรัพยากรธรรมชาติที่มีอยู่ลดน้อยลง เนื่องจากไม่มีการฟื้นฟูดูแลและอนุรักษ์ไว้พืชอาหารพื้นบ้านก็เริ่มหายไป

4. ปัจจัยที่มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงต่อการผลิตและบริโภคพืชอาหาร

- มีการเปลี่ยนแปลงพื้นที่ป่าหัวไร่ปลายนาน่าเป็นพื้นที่ทำการเกษตร การขยายพื้นที่ทำให้แหล่งพืชอาหารลดลง
- รูปแบบและเป้าหมายการผลิตทางการเกษตรเปลี่ยนไปเป็นการผลิตเพื่อขาย เปลี่ยนเป็นการปลูกพืช

เศรษฐกิจเพิ่มขึ้นทำให้เข้าสู่วงจรหนี้สิน มีการใช้สารเคมี และปุ๋ยเคมีเพิ่มมากขึ้น และวิธีการผลิตเปลี่ยน คือ มีการทำการเกษตรหลายประเภทในเวลา 1 ปี ทำให้เวลาหมดไปกับการทำการเกษตร (ตารางที่ 1)

- การขายแรงงานเพิ่มมากขึ้น ไม่มีเวลาในการปลูกพืชอาหารกินและหาอาหารในแหล่งธรรมชาติน้อยลง เวลาส่วนใหญ่หมดไปกับการใช้แรงงานรับจ้างมากขึ้น

5. ทุนด้านทรัพยากรธรรมชาติ

- แหล่งน้ำธรรมชาติ บ้านหนองแห้วมีแหล่งน้ำตามธรรมชาติทั้งหมด 3 แห่ง และแหล่งน้ำที่สร้างขึ้นจำนวน 51 บ่อ นอกจากนี้ยังมีบ่อน้ำบาดาลทั้งหมด 9 บ่อ และน้ำประปาหมู่บ้าน ทำให้หมู่บ้านหนองแห้วไม่ขาดแคลนน้ำสำหรับอุปโภคและบริโภค รวมทั้งน้ำสำหรับการทำการเกษตรตลอดทั้งปี

- ทรัพยากรป่าไม้ ป่าชุมชน ซึ่งมีจำนวนพื้นที่ป่าไม้ทั้งหมด 10 แห่ง พื้นที่ทั้งหมด 284.3 ไร่ โดยแบ่งเป็นป่าหัวไร่ปลายนาทั้งหมด 8 แห่ง ได้แก่ โคนนาโคก 53 ไร่ โคนนาบึง 6 ไร่ โคนคำไผ่ 33 ไร่ โคนนาหนองโดน 13 ไร่ โคนนาทุ่งครอง 56 ไร่ สวนป่าโรงเรียน 2 ไร่ โคนหนองแขง 10 ไร่ โคนหนองเต่า 35 ไร่ และป่าชุมชน 2 แห่ง ได้แก่ โคนดอนเจ้าปู่ 24.3 ไร่ โคนป่าช้า 52 ไร่ ซึ่งทั้งหมดจะเป็นแหล่งอาหารหลักของหมู่บ้าน นอกจากนี้ชุมชนที่อยู่รอบๆ ยังเข้ามาใช้ประโยชน์เพื่อหาอาหารตามฤดูกาลอีกด้วย

ลักษณะทรัพยากรป่าทั้ง 10 ป่าเป็นป่าเบญจพรรณ คือป่าผลัดใบที่ต้นไม้ส่วนใหญ่ต่างทิ้งใบหมดในช่วงฤดูแล้ง และเริ่มผลิใบใหม่ในต้นฤดูฝน ลักษณะป่าค่อนข้างที่จะมีความอุดมสมบูรณ์ มีทั้งพืชสมุนไพร สัตว์ป่า ไผ่ยืนต้น และพืชอาหาร

6. ทุนทางสังคม

- ด้านความเชื่อและภูมิปัญญา ชาวบ้านมีความเชื่อว่า ป่าดอนเจ้าปู่ เป็นป่าศักดิ์สิทธิ์ เมื่อมีคนตัดต้นไม้จะมีผลทำให้คนในชุมชนล้มป่วยโดยไม่ทราบสาเหตุ จึงทำให้ไม่มีผู้ใดเข้าไปตัดทำลายต้นไม้ในป่าดอนเจ้าปู่ จึงทำให้ป่ายังคงมีความอุดมสมบูรณ์เต็มที่ รวมทั้งพืชอาหารยังอุดมสมบูรณ์ และต้นไม้ที่เกิดบนจอมปลวกเป็นต้นไม้มีเจ้าของ ถ้าจะทำ

การใดต้องมีการทำพิธีขอและย้ายไปปลูกที่อื่นก่อน อีกทั้งบ้านหนองแห้วยังมีปราชญ์ชาวบ้านที่มีความเชี่ยวชาญด้านยาสมุนไพร ซึ่งได้ใช้ประโยชน์จากพืชสมุนไพรที่มีอยู่ป่าชุมชนด้วย

- ด้านการบริหารจัดการ บ้านหนองแห้วจะปกครองโดยมีผู้ใหญ่บ้านเป็นหัวหน้าหมู่บ้าน และมีการแต่งตั้งคณะกรรมการหมู่บ้าน มีการออกกฎระเบียบปกครองของหมู่บ้าน และกฎกติกาในเชิงการอนุรักษ์เพื่อความอุดมสมบูรณ์ของป่าไม้ ช่วยการสอดส่องดูแลต้นไม้ไม่ให้มีการตัด และห้ามตัดไม้และห้ามยิงสัตว์ป่าในพื้นที่ป่าดอนเจ้าปู่ ถ้ามีการกระทำเกิดขึ้นต้องปรับ 500 บาท เพื่อรักษาความอุดมสมบูรณ์ ซึ่งได้รับความร่วมมือจากชาวบ้านเป็นอย่างดี ถือว่าชาวบ้านมีความสามัคคี และร่วมมือในกิจกรรมต่างๆ ของหมู่บ้าน ได้แก่ โครงการธนาคารต้นไม้ ชุมชนบ้านหนองแห้วได้เข้าร่วมโครงการธนาคารต้นไม้ ซึ่งเริ่มโครงการเมื่อปี 2553 เป็นโครงการจากเครือข่ายภาคประชาชน วัตถุประสงค์เพื่อให้ปลูกต้นไม้สร้างความมั่นคงของตน ตกทอดเป็นมรดก และเป็นการสร้างกุศลต่อมนุษยชาติการสร้างระบบนิเวศที่สมดุลในพื้นที่เล็กๆ ของเกษตรกรเพื่อเชื่อมต่อพื้นที่ ที่สมดุลในระบบนิเวศจากป่าผืนใหญ่ด้วยความเชื่อวาระบบนิเวศ ณ จุดหนึ่งจะส่งผลต่อพื้นที่นั้น เพิ่มพื้นที่ป่าและการสร้างความมั่นคงในแผ่นดิน ซึ่งชาวบ้านหนองแห้วได้รับประโยชน์จากโครงการธนาคารต้นไม้ ได้แก่ ไม่มีไฟป่า พืชอาหารมีความอุดมสมบูรณ์มากขึ้น พืชพันธุ์มีความหลากหลายมากขึ้น และอาหารป่ามากขึ้น

7. แนวทางอนุรักษ์และฟื้นฟูแหล่งพืชอาหารเพื่อสร้างความมั่นคงด้านพืชอาหารบนฐานทุนทางทรัพยากรธรรมชาติและทุนทางสังคมของบ้านหนองแห้ว หมู่ที่ 5 ตำบลแซงบาดาล อำเภอสมเด็จ จังหวัดกาฬสินธุ์ ทั้งหมด 6 แนวทาง ได้แก่

1. การสร้างอาหารประจำครัวเรือน สวนหน้าบ้าน สวนหลังบ้าน

- ความร่วมมือจากชาวบ้านในการเข้าร่วมโครงการคิดเป็นร้อยละ 80 จากครัวเรือนในหมู่บ้าน โดยใช้ทุนทางสังคมด้านการบริหารจัดการ

- ทุนทรัพยากรมีพื้นที่ปลูก มีปริมาณน้ำจากแหล่งน้ำเพียงพอ และมีพันธุ์พืช

2. การอนุรักษ์แหล่งพืชอาหาร (ป่าชุมชน และป่าหัวไร่ปลายนานา)

- ทุนสังคม ด้านความเชื่อและภูมิปัญญาในการอนุรักษ์ป่าชุมชน

- ทุนทางสังคมด้านการบริหารจัดการของหมู่บ้าน ได้แก่ กฎระเบียบกติกาของหมู่บ้าน การเข้าร่วมโครงการธนาคารต้นไม้ของชาวบ้านในชุมชน

- ทุนทรัพยากร ปริมาณพื้นที่ป่าชุมชน และป่าหัวไร่ปลายนานาเข้าร่วมโครงการธนาคารต้นไม้ทั้งหมด ส่งผลทำให้พื้นที่ยังคงเหลือเป็นแหล่งพืชอาหารสำหรับหมู่บ้านต่อไป

3. การสร้างจิตสำนึกของคนในชุมชน

- ทุนทางสังคมด้านการบริหารจัดการ ความสามัคคี ผู้ใหญ่ทำให้เป็นตัวอย่างแก่เด็กและเยาวชน

4. การปลูกพืชอาหารทดแทนในป่าหัวไร่ปลายนานา (สามารถทำได้ในช่วงฤดูฝน)

- ทุนทางสังคมด้านการบริหารจัดการ ได้แก่ ความร่วมมือสามัคคีของชาวบ้าน โครงการธนาคารต้นไม้ ตัด 1 ต้น ปลูกทดแทน 5 ต้น

จากการวิเคราะห์เพื่อสรุปและวิเคราะห์แนวทางที่สามารถเป็นไปได้ในการอนุรักษ์และฟื้นฟูแหล่งพืชอาหารสรุปได้ว่าแนวทางที่ 1 การสร้างอาหารประจำครัวเรือน สวนหน้าบ้าน สวนหลังบ้าน สามารถเป็นไปได้และเหมาะสมกับวิถีชีวิตของชุมชน ซึ่งสามารถดำเนินการร่วมกับแนวทางที่ 2 การอนุรักษ์แหล่งพืชอาหาร (ป่าชุมชน และป่าหัวไร่ปลายนานา) และ 3 การสร้างจิตสำนึกของคนในชุมชนได้ ส่วนแนวทางที่ 4 การปลูกพืชอาหารทดแทนในป่าหัวไร่ปลายนานาสามารถทำได้ แต่เนื่องจากสภาพอากาศที่แห้งแล้งจึงมีความเป็นไปได้น้อยที่พืชอาหารที่ปลูกทดแทนจะสามารถมีชีวิตอยู่ได้ เว้นแต่จะมีการทำการปลูกพืชอาหารทดแทนในช่วงฤดูฝน

8. การปฏิบัติตามแนวทางที่คัดเลือกและสรุปผลการปฏิบัติ

จากการลงปฏิบัติตามแนวทางที่คัดเลือก คือ แนวทางการสร้างอาหารประจำครัวเรือน สวนหน้าบ้าน สวนหลังบ้าน ซึ่งมีครอบครัวเข้าร่วมปฏิบัติทั้งหมด 75 ครอบครัว จากการที่เข้าร่วมโครงการ พบว่าแต่ละครัวเรือนมีการปลูกพืชอาหารชนิดเดิม และเพิ่มพืชอาหารชนิดใหม่เข้าไป ส่งผลให้ค่าใช้จ่ายในการซื้อพืชอาหารลดน้อยลงจากเดิมถึง 65.79 เปอร์เซ็นต์ ปัญหาอุปสรรคในการปฏิบัติการคือในช่วงเวลาในการปฏิบัติการเป็นช่วงฤดูร้อนทำให้พืชขาดน้ำ มีศัตรูพืชเข้าทำลาย ได้แก่ เพลี้ย และหนอน

วิจารณ์และสรุปผล (Discussion and Conclusion)

การวิจัยในครั้งนี้ พบว่าบ้านหนองแห้วมีพื้นฐานทางทรัพยากรธรรมชาติที่ยังอุดมสมบูรณ์ คือ ทรัพยากรป่าไม้ถึง 10 แห่ง แบ่งเป็นป่าชุมชน 2 แห่ง และป่าหัวไร่ปลายนานาที่มีเจ้าของจำนวน 10 แห่ง ป่าทั้งหมดเข้าร่วมโครงการธนาคารต้นไม้ ซึ่งเป็นการอนุรักษ์แหล่งพืชอาหาร ถ้าตัดต้นไม้ 1 ต้น ปลูกทดแทน 5 ต้น และทรัพยากรน้ำ มีแหล่งน้ำตามธรรมชาติทั้งหมด 3 แห่ง และแหล่งน้ำที่สร้างขึ้นจำนวน 51 บ่อ นอกจากนี้ยังมีบ่อน้ำบาดาลทั้งหมด 9 บ่อ และน้ำประปาหมู่บ้าน ทำให้หมู่บ้านหนองแห้วไม่ขาดแคลนน้ำสำหรับอุปโภคและบริโภค รวมทั้งน้ำสำหรับการทำการเกษตรตลอดทั้งปี ถึงแม้ว่าพื้นที่ป่าหัวไร่ปลายนานาจะถูกบุกรุกด้วยการเปลี่ยนแปลงเป็นพื้นที่เพื่อการเกษตรปลูกพืชเศรษฐกิจ และแหล่งน้ำธรรมชาติถูกขุดลอกส่งผลทำให้แหล่งพืชอาหารในแหล่งน้ำตามธรรมชาติลดน้อยลง ชุมชนบ้านหนองแห้วยังคงมีทุนทางสังคมที่เข้มแข็ง คือ มีสำนึกในการรักษาทรัพยากรธรรมชาติ ซึ่งชาวบ้านมีความเชื่อว่า ป่าดอนเจ้าปู่ เป็นป่าศักดิ์สิทธิ์ เมื่อมีคนตัดต้นไม้จะมีผลทำให้คนในชุมชนล้มป่วย โดยไม่ทราบสาเหตุ จึงทำให้ไม่มีผู้ใดเข้าไปตัดทำลายต้นไม้ในป่าดอนเจ้าปู่ จึงทำให้ป่ายังคงมีความอุดมสมบูรณ์เต็มที่ และมีกฎกติกาในเชิงการอนุรักษ์เพื่อความอุดมสมบูรณ์ ช่วยกันสอดส่องดูแลต้นไม้ไม่มีการตัด และห้ามตัดไม้และห้ามยิงสัตว์ป่าในพื้นที่ป่าดอนเจ้าปู่ ถ้ามีการกระทำเกิดขึ้นต้องปรับ 500 บาท เพื่อรักษาความอุดมสมบูรณ์ และป่าหัวไร่ปลายนานาของชาวบ้านหนองแห้วได้เข้าร่วมโครงการธนาคารต้นไม้ เพื่อให้ปลูกต้นไม้

สร้างความมั่นคงของตน ตกทอดเป็นมรดก และเป็น การสร้างกุศลต่อมนุษยชาติการสร้างระบบนิเวศที่สมดุลในพื้นที่ เล็ก ๆ ของเกษตรกรเพื่อเชื่อมต่อกันที่ ที่สมดุลในระบบ นิเวศจากป่าผืนใหญ่ด้วยความเชื่อว่าระบบนิเวศ ณ จุดหนึ่ง จะส่งผลต่อพื้นที่นั้น เพิ่มพื้นที่ป่าและการสร้างความมั่นคง ในแผ่นดิน ซึ่งชาวบ้านหนองแ้วได้รับประโยชน์จาก โครงการธนาคารต้นไม้ ได้แก่ ไม่มีไฟฟ้า เห็นดอกเอเขอะขึ้น มีความอุดมสมบูรณ์มากขึ้น พืชพันธุ์มีความหลากหลาย มากขึ้น และอาหารป่ามากขึ้น สอดคล้องกับพระราชบัญญัติ คณะกรรมการอาหารแห่งชาติ พ.ศ.2551 และมูลนิธิชัย พัฒนา (2555) ที่มีแนวคิดทฤษฎีความมั่นคงด้านอาหาร คือ การเข้าถึงอาหารที่มีเพียงพอสำหรับการบริโภคของ ประชาชน อาหารมีความปลอดภัย และมีคุณค่าทาง โภชนาการเหมาะสมตามความต้องการตามวัยเพื่อการมี สุขภาพที่ดี รวมทั้งการมีระบบการผลิตที่เกื้อหนุน รักษา ความสมดุลของระบบนิเวศวิทยาและความคงอยู่ของฐาน ทรัพยากรอาหารทางธรรมชาติของประเทศ ทั้งในภาวะ ปกติหรือเกิดภัยพิบัติสาธารณภัยหรือการก่อการร้ายอัน เกี่ยวเนื่องจากอาหาร ความมั่นคงด้านอาหาร ประกอบด้วย 4 องค์ประกอบสำคัญ คือ (เพ็ชร ชินบุตร, 2555)

1. มีอาหารเพียงพอ-Food Availability คือ การมี ปริมาณอาหารที่มีคุณภาพที่เหมาะสมอย่างเพียงพอ
2. การเข้าถึงอาหาร-Food Accessibility หมายถึง การที่บุคคลสามารถเข้าถึงทรัพยากรและได้มีสิทธิในการที่ จะได้อาหารอย่างเหมาะสมตามความจำเป็นด้านโภชนาการ
3. การใช้ประโยชน์อาหาร-Food Utilization คือ บทบาทของอาหารที่มีต่อความเป็นอยู่ที่ดีของประชาชน โดยการได้มีปริมาณอาหารที่เพียงพอ มีน้ำสะอาดในการ บริโภค-อุปโภค มีสุขอนามัย และการดูแลสุขภาพที่ดี
4. อาหารมีเสถียรภาพ-Food Stability คือ ประชาชนโดยรวมครอบครัว และปัจเจกบุคคล สามารถ เข้าถึงอาหารอย่างเพียงพอตลอดเวลา

จากทุนทรัพยากรธรรมชาติและทุนทางสังคมที่มี ของบ้านหนองแ้วจึงได้ส่งผลให้เกิดการอนุรักษ์และฟื้นฟู แหล่งพืชอาหาร โดยใช้แนวทางการสร้างอาหารประจำ ครัวเรือน สวนหน้าบ้าน สวนหลังบ้าน ซึ่งมีครอบครัวเข้า ร่วมปฏิบัติทั้งหมด 75 ครอบครัว จากการศึกษาโครงการ พบว่าแต่ละครัวเรือนมีพืชอาหารภายในบ้านเพิ่ม มากขึ้น ส่งผลให้ค่าใช้จ่ายในการซื้อพืชอาหารลดน้อยลง

จากเดิมถึง 65.79 เปอร์เซ็นต์ แต่ปัญหาอุปสรรคในการ ปฏิบัติการคือในช่วงเวลาในการปฏิบัติการเป็นช่วงฤดูร้อน ทำให้พืชขาดน้ำ มีศัตรูพืชเข้าทำลาย ได้แก่ เพลี้ย และ หนอน สอดคล้องกับการศึกษาขององค์ความรู้เพื่อการ พัฒนาพื้นที่สูงอย่างยั่งยืน สถาบันวิจัยและพัฒนาพื้นที่สูง (2555) ที่ศึกษาการฟื้นฟูแหล่งอาหารและความหลากหลาย ทางชีวภาพของชุมชน จังหวัดพิษณุโลก พบว่าชุมชนบ้าน ร่วมเกล้าและสงบสุขนิยมได้เข้าร่วมการปลูกพืชระดับ ครัวเรือน มีสมาชิกสนใจเข้าร่วมโครงการจำนวน 34 ครัวเรือน ซึ่งมีการปลูกพืชสมุนไพรและพืชอาหารรอบบ้าน เพื่อนำมาประกอบอาหาร เพื่อเป็นยาบำรุงกำลัง และ คาดหวังว่าจะได้รับประโยชน์ในส่วนของกรณีอาชีพเสริม ช่วยสร้างเสริมรายได้ มีความรู้ด้านการขยายพันธุ์ และการ รักษาระบบนิเวศชุมชนให้คงความอุดมสมบูรณ์ต่อไป

จากโครงการวิจัยส่งผลให้ชุมชนบ้านหนองแ้ว สามารถสร้างความมั่นคงทางด้านอาหารบนพื้นฐานทุน ทางด้านทรัพยากรธรรมชาติและทุนทางสังคม นอกจากนี้ แนวคิดความมั่นคงทางอาหารยังเชื่อมโยงกับ ระบบการ กระจายอาหาร การพึ่งตนเองด้านอาหาร ความเที่ยงธรรม เพื่อสร้างหลักประกันในการเข้าถึงอาหาร รวมทั้งความ ยั่งยืนที่เชื่อมโยงกับแนวคิดการพัฒนาที่ยั่งยืน ซึ่งเป็นการ สร้างสมดุลของความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ ที่ใช้ ทรัพยากรอย่างไร้ขอบเขต รวมทั้งมีบริบทของอนาคต หรือ หลักประกันด้านความมั่นคงทางอาหารสำหรับคนรุ่นหลัง (ศจินทร์, 2552)

กิตติกรรมประกาศ

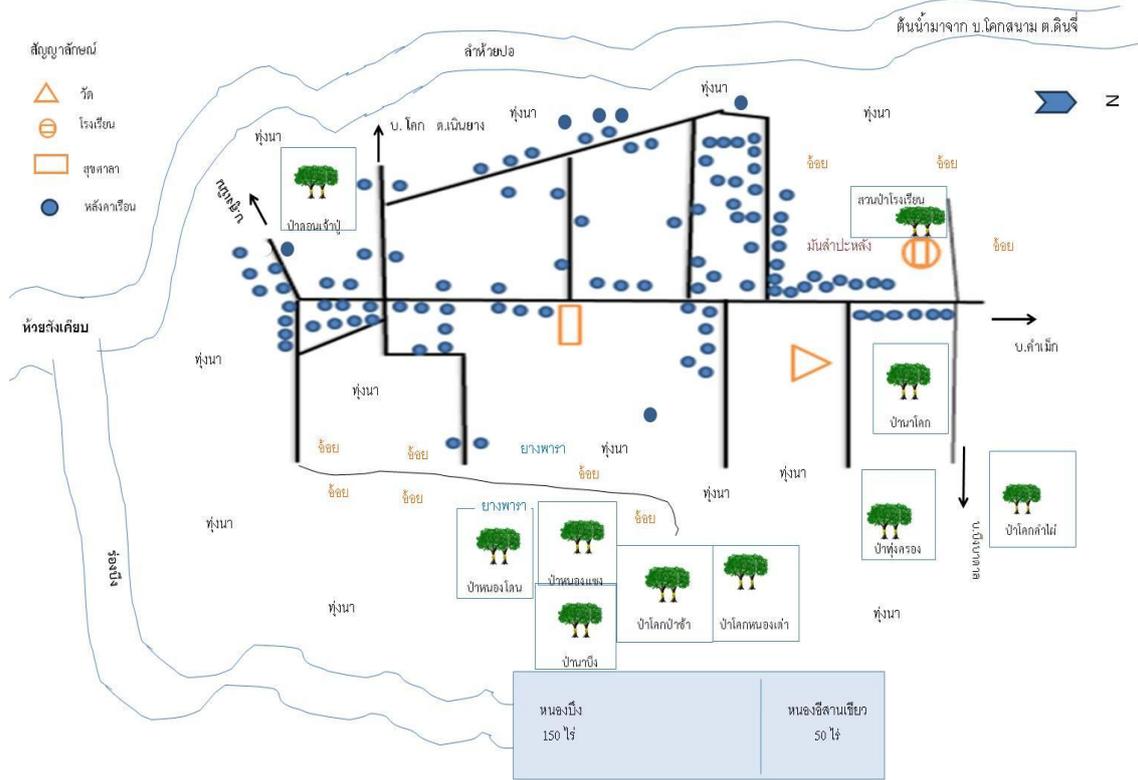
คณะผู้วิจัยขอขอบคุณมหาวิทยาลัยราชภัฏ กภาพสินธุ์ และสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) ที่ สนับสนุนงบประมาณในการดำเนินงานวิจัยครั้งนี้ รวมทั้ง ชุมชนบ้านหนองแ้ว หมู่ 5 ตำบลแสลงบาดาล อำเภอ สมเด็จ จังหวัดกาฬสินธุ์ และผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องที่ช่วยทำ ให้งานวิจัยสำเร็จลุล่วงด้วยดี

ตารางที่ 1 ช่วงเวลาในการผลิตพืชของบ้านหนองแห้ว ที่หมู่ 5 ตำบลแซงบาดาล อำเภอสมเด็จ จังหวัดกาฬสินธุ์

พืช	มค	กพ	มีค	เมย	พค	มีย	กค	สค	กย	ตค	พย	ธค
นา												
อ้อย												
มัน												
ถั่ว												

ภาพที่ 1 ประชุมเวทีชาวบ้าน เพื่อศึกษาบริบทชุมชน แหล่งพืชอาหาร และสถานการณ์พืชอาหารตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบัน

ภาพที่ 2 แผนที่บ้านหนองแห้ว หมู่ที่ 5 ตำบลแสลงบาดาล อำเภอสุมเต็จ จังหวัดกาฬสินธุ์

ภาพที่ 3 ประชุมหาแนวทางและสรุปแนวทางการอนุรักษ์และฟื้นฟูแหล่งพืชอาหาร

ภาพที่ 4 ผลการปฏิบัติตามแนวทางการสร้างอาหารประจำครัวเรือน สวนหน้าบ้าน สวนหลังบ้าน

เอกสารอ้างอิง

- คณะกรรมการฝ่ายประมวลเอกสารและจดหมายเหตุ. (2544). *วัฒนธรรม พัฒนาการทางประวัติศาสตร์ เอกลักษณ์และภูมิปัญญา จังหวัดหนองบัวลำภู / คณะกรรมการฝ่ายประมวลเอกสารและจดหมายเหตุ ใน คณะกรรมการอำนวยการจัดงานเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ*. กรุงเทพฯ : คณะกรรมการ
- เพชร ชินบุตร. (2555). “ความมั่นคงทางอาหารกับการวางแผนบริหารความเชื่อมั่นในช่วงสถานการณ์ไม่ปกติ” *วารสารบรรณทัศน์ไทย*. มกราคม-กุมภาพันธ์ 2555. (สืบค้นเมื่อ 7 ธันวาคม 2555) : <http://www.thaipack.or.th/main/images/aritcle.pdf>.
- มูลนิธิชัยพัฒนา. (2555). *ทฤษฎีการพัฒนาฟื้นฟูป่าไม้อันเนื่องมาจากพระราชดำริ : ทฤษฎีการปลูกป่าโดยไม่ต้องปลูกตามหลักการฟื้นฟูสภาพป่าด้วยวิถีธรรมชาติ (Natural Reforestation)*. (สืบค้นเมื่อ 7 ธันวาคม 2555) : <http://www.chaipat.or.th/chaipat/index.php/th/concept-and-theory-development/theory-developed-forest-restoration>.
- ศจินทร์ ประชาสันต์. (2552). *รายงานเรื่องการพัฒนาดัชนีชี้วัดความมั่นคงทางอาหาร ภายใต้ “โครงการขับเคลื่อนประเด็นเกษตรและอาหารเพื่อสุขภาพตามมติสมัชชาสุขภาพแห่งชาติ ครั้งที่ 1 พ.ศ. 2551 สู่การปฏิบัติ”*. กรุงเทพฯ : มูลนิธิเกษตรกรรมยั่งยืน (ประเทศไทย).
- องค์ความรู้เพื่อการพัฒนาพื้นที่สูงอย่างยั่งยืน สถาบันวิจัยและพัฒนาพื้นที่สูง (องค์การมหาชน). (2555). *โครงการวิจัยการฟื้นฟูแหล่งอาหารและความหลากหลายทางชีวภาพของชุมชน จังหวัดพิษณุโลก และจังหวัดอุตรดิตถ์*. (สืบค้นเมื่อ 7 ธันวาคม 2555). *วารสาร สวพส.* : <http://www.hrdi.or.th/research/detail/1903/>